

<i>Předmět, třída, téma</i>	dějepis, 9. třída, španělská chřipka – pandemie (možno vzít i s přesahem do současnosti)
<i>Cíl – čtenářský (co žáky učíme z oblasti čtení a práce s textem)</i>	Naučit se, jak zběžně přelést text a dozvědět se tak, o čem se v něm mluví. (Aktivita 2 / Přelést zběžně text a najít jeho jádro)
<i>Cíl – oborový (alespoň v náznaku představit téma, jaké části hodiny se práce s textem týká apod.)</i>	- Žák shrne informace o pandemii španělské chřipky. Možno vztáhnout i k současnosti jako téma pandemie: - Žák sdílí své poznatky a názory na pandemii španělské chřipky a covid-19 v diskuzi. - Žák porovná informace o španělské chřipce a covidu-19.
<i>Bibliografická citace použitého textu, odkaz na text. Byl-li text upraven oproti originálu, uvést.</i>	JELÍNKOVÁ, Barbora, 2018. Španělská chřipka: Virus, který před 100 lety děsil Evropu. <i>Stoplusjednička</i> [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: https://www.stoplusjednička.cz/spanelska-chripka-virus-ktery-pred-100-lety-desil-evropu
<i>Použité metody a způsob organizace práce</i>	- přelést zběžně článek - vypiš slova, která ti utkvěla v mysli a před očima - použij tato slova ke krátkému shrnutí textu
<i>Další poznámky, pomůcky apod.</i>	

Proč jste vybrali tento text:

Tento text objasňuje téma španělské chřipky a vybrala jsem jej proto, že se dle mého názoru dá vztáhnout k tématu pandemie obecně a propojit třeba se současností a pandemií covid-19. V textu jsou prvky, které lze najít jako společné pro téma pandemií obecně.

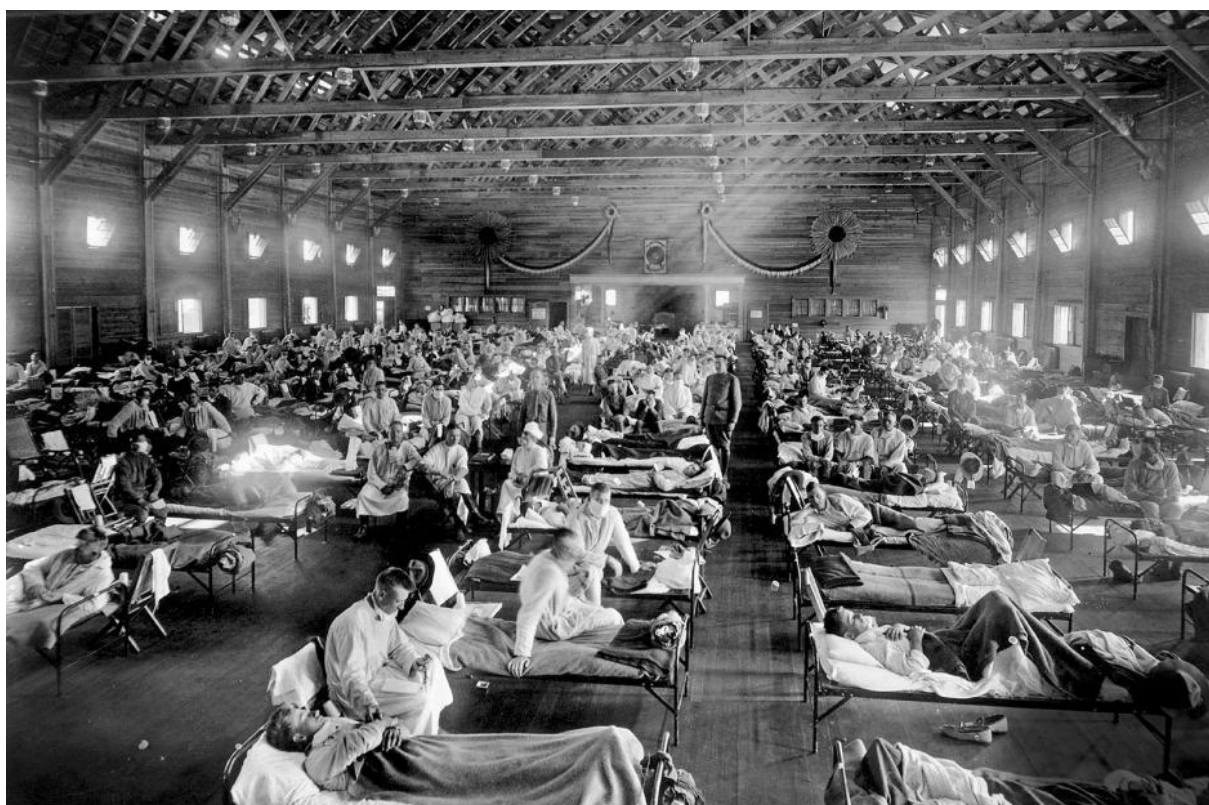
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Španělská chřipka: Virus, který před 100 lety děsil Evropu

08.05.2018 - Barbora Jelínková

Ani černá smrt ve středověku či první světová válka neměly na svědomí tolik životů: Za pouhé dva roky si pandemie španělské chřipky z počátku 20. století vyžádala na padesát milionů obětí

Ohnisky nákazy se stávaly především nemocnice, v ohrožení byl zejména personál.

Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346.

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

V březnu uplynulo sto let od jedné z největších katastrof, která kdy lidstvo postihla: **Pandemie španělské chřipky mezi roky 1918 a 1920 zabila každého dvacátého obyvatele planety.** Historikové dnes odhadují, že tehdy onemocnělo na půl miliardy lidí (ne všichni však zemřeli), a pandemie zasáhla doslova celý svět. Nevyhýbala se dokonce ani tak odlehlým končinám, jako jsou arktické oblasti či tichomořské ostrovy. **Například Samoa kvůli ní během dvou měsíců přišla o víc než pětinu populace.**

Až do nástupu španělské chřipky řádily světové epidemie pouze v konkrétních oblastech. Bez ohledu na sílu totiž nákaza nedokázala překonat bariéry v podobě oceánů, a ještě nikdy tak nezasáhla všechny kontinenty naráz. Španělská chřipka si jako první podrobila celou planetu, a to v důsledku čerstvě vybudované dopravní sítě: Ruku v ruce s technickým pokrokem přicházela hrozba, na niž lidstvo nebylo připraveno.

Horečka v zákopech

Ať už se první případ nákazy vyskytl kdekoliv (viz *Nepřišla ze Španělska*), jisté je, že se objevil v „ideální“ době. Země se totiž zmítala ve spárech první světové války: V zákopech umíraly tisíce mladých vojáků a zpustošená Evropa čelila hospodářské krizi, hladomoru i mizerným hygienickým podmínkám. Armády se přesouvaly po celé planetě, a smrtelná infekce se tak snadno přenášela z místa na místo. **Nemocní vojáci neměli možnost uchýlit se do domácího léčení, a vir se tudíž dál šířil a mutoval.**

Průběh nemoci byl prudší a nebezpečnější než u standardní chřipky. Mezi symptomy se nezdálo objevovat krvácení počínající v plicích a pokračující zejména v nose či ve střevech. Znepokojivý pohled na takto postiženého pacienta vedl zprvu mnohé lékaře k chybné diagnóze cholery či tyfu. Oběťmi běžné chřipky jsou navíc většinou děti a starší či oslabení jedinci, zatímco pandemie z počátku 20. století si vybírala nejméně očekávané cíle: **Osudnou se stávala zejména mladým, vitálním mužům a ženám mezi 15 a 35 lety.** Tehdy se soudilo, že zvláštní fenomén souvisí s křehkou psychikou poznamenanou roky válečného strádání, jež se nejvíce dotkly právě této generace (ne náhodou si později vysloužila přezdívku „ztracená“).

Silnější umírají

Pravděpodobný důvod podivné selekce se podařilo objasnit teprve nedávno: Za příčinu extrémního průběhu choroby dnes vědci považují nadměrnou odpověď imunitního systému, tzv. cytokinovou bouři. Cytokiny jsou buněčné proteiny, které mimo jiné zodpovídají za zánětlivou reakci těla. Pokud je tkáň vyplaví ve větším množství, organismus nedokáže odezvu zvládnout vlastními silami. Průběh zánětu se zvrtné a imunitní systém hostitele začne útočit na vlastní tělo. Dojde ke stavu podobnému anafylaktickému šoku, stěny cév se stanou propustnějšími a následuje krvácení ze sliznic. **Přitom platí, že čím silnější obranyschopnost, tím silnější „pokus o sebevraždu“.**

I kdyby si imunitní systém mladého člověka dokázal poradit s virovou infekcí, stále byl vystaven extrémnímu riziku sekundárních nákaz. Značná část pacientů umírala na zápal plic nebo následky masivního krvácení či plicního otoku. Krev a další tělesné tekutiny oběti byly navíc mimořádně nakažlivé, což jen dál nahrávalo nekontrolovatelnému šíření infekce.

Vražedné léto

Historikové zpětně identifikovali tři hlavní náporů chřipky, které v několika intervalech sevřely především Evropu, Severní Ameriku a Afriku. Zatímco první vlna na jaře 1918 se neprojevila příliš dramaticky a poměrně rychle odezněla, v červenci téhož roku se nemoc přihlásila o slovo daleko silněji. Podivný byl už fakt, že se vzepjala k vrcholu v létě – tedy v době, která jinak chřipkovým onemocněním příliš nepřeje. Možná i proto zpočátku neměl nikdo zvláštní důvod se znepokojovat, a dokonce i tisk veřejnost uklidňoval, že není proč podléhat panice. **Většinou si lidé náhlý výskyt chřipky vysvětlovali vlhkým průběhem tehdejšího léta a všeobecně se mělo za to, že choroba brzy odezní.**

Nemoc se však šířila a rostoucí počet nakažených nebylo možné dál ignorovat. Brzy již nikdo nepochyboval, že se nejedná o klasickou každoroční epizodu. Ze všech evropských zemí přicházely zprávy o nových případech onemocnění a k situaci se vyjadřovaly lékařské autority, které ovšem jen marně hledaly vysvětlení a lámaly si hlavu, jaká opatření přijmout.

Poprvé v Česku

Ve čtvrtek 12. září 1918 přinesl deník Prager Tagblatt zprávu, že na následky španělské chřipky zemřel pětadvacetiletý **Egon M. Prorok** ze Smíchova. Stal se tak první obětí pandemie v českých zemích – a to v porovnání s okolními státy poměrně pozdě, neboť většina Evropy vedla s nečekaným nepřítelem marný boj už několik měsíců. Prorokovo „prvenství“ je však sporné: U chřipky totiž neexistovala ohlašovací povinnost jako v případě úplavice či tyfu. Je tudíž možné, že některá dřívější úmrtí ve skutečnosti prošla bez povšimnutí.

Nicméně na svůj vrchol chřipka stále čekala. Největší vlna nákazy zachvátila svět o měsíc později, v říjnu 1918. **Tehdy už bylo jasné, že lidstvo prohrává bitvu se zabijákem, jehož sílu zcela jednoznačně podcenilo.** Oslavy vzniku samostatného Československa se nesly ve znamení pochmurného výhledu do budoucnosti – nemoci v těch dnech podléhalo několik desítek lidí denně v každém větším městě, a ve Vídni či v Praze to byly dokonce stovky.

Příliš laxní úřady

Dopad epidemie na každodenní život byl skutečně mimořádný: Drsný průběh choroby znemožňoval nakaženým běžně fungovat, takže hromadně zůstávali doma. Často nepracovali ani lékaři, a pokud ordinace přece jen otevřeli, byli rychle přetížení. **Například v pražských Košířích musel údajně jistý doktor Somr zvládnout deset tisíc pacientů svého obvodu a k tomu šest tisíc dalších ze sousedního Smíchova.** Na hřbitovech chyběla místa i rakve a nedostávalo se ani lidí, kteří by kopali jámy – mrtví proto končili v hromadných hrobech. Než však došlo na zasypání, nebožtíci často leželi na zemi třeba i několik dnů. Nemocní horníci znamenali nedostatek uhlí. Personál postrádali prakticky v každém výrobním podniku, v době sklizně scházeli ženci.

Alarmující situaci začala řešit vláda, rada ministrů však nedokázala víc než vydat veřejné varování, aby se lidé vyhýbali kontaktu s nemocnými. Těm, kdo se necítili dobře, důrazně doporučovala zůstat doma. V říjnu nechal ministr pro zdraví lidu **Ivan Horbaczewski** uzavřít na dva týdny všechny střední a soukromé školy či lycea. Úřady odvolaly ze služby vojenské Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346.

lékaře, aby mohli pečovat o civilní pacienty, a 21. října vstoupil v okamžitou platnost zákaz pořádání veškerých kulturních akcí.

Neplivejte na zem!

Na další opatření se ovšem nedostalo, za což později vládní představitelé čelili kritice. Zejména se jim vyčítalo, že nezajistili dostatečnou osvětu. Některé státy zavedly například zákaz plivání na veřejnosti, propagovaly dezinfekci kapesníků a mokrá úklid namísto suchého. Roli prostředníka mezi odbornou a laickou veřejností u nás místo vlády sehrál tisk: **Odborníci na jeho stránkách důrazně apelovali, aby si lidé nepodávali ruce či aby používali vlastní přístroje a sklenice.**

Každý den noviny přinášely také zprávy o aktuálním počtu úmrtí. Zvláštní pozornost budily případy, kdy se oběti chřipky staly známé osobnosti. Nemoci podlehli třeba básník **Guillaume Apollinaire**, malíři **Egon Schiele** či **Bohumil Kubišta** nebo sociolog **Max Weber**. Onemocněli rovněž spisovatelé **Franz Kafka** a **Fráňa Šrámek**, oba se však uzdravili.

Nemocné nemocnice

Nejpalčivěji se bezmocnost v boji se zákeřnou chorobou projevovala ve zdravotnických zařízeních – tedy na místech, která měla pacientům přinášet úlevu. Ve skutečnosti se sanatoria či nemocnice stávaly jen dalšími ohnisky nákazy, neboť účinná terapie neexistovala. Lékaři mohli pouze předepisovat přípravky na zmírnění příznaků.

Zde však vyvstala další komplikace, a sice kritický nedostatek léčiv. **Lékárny se dennodenně ocitaly v obležení, na tisíce zákazníků už ovšem nezbylo.** Chyběly zejména prostředky proti horečce a také aspirin, jenž se doslova vyvažoval zlatem. Jedna tableta stála celou korunu, což před sto lety znamenalo nezanedbatelnou částku. Nedostatkovým zbožím byl i cukr, nezbytná surovina pro výrobu léčivých pastilek. Počet pacientů vzrostl natolik, že přestalo být reálné zavádět karanténní opatření.

TIP: Chřipkové epidemie, které otřáslý světem

Nejtěžší nápor trval až do Vánoc. Po krátkém období oddechu se chřipka ozvala ještě jednou na počátku roku 1919, neměla však již tak katastrofální následky, a nevyvolala proto vlnu všeobecné pozornosti. Zhruba v polovině zmíněného roku epidemie pozvolna odezněla. Posléze se objevilo ještě několik posledních záchvěvů, ale nikdy již nedosáhly tak gigantických rozměrů.

Nepřišla ze Španělska

Ačkoliv chřipka dostala přívlastek „španělská“, nebylo Španělsko o nic větším ohniskem než kterákoliv jiná země. Jeden rozdíl oproti světu by se však našel: Zatímco v celé Evropě cenzura zpočátku tvrdě zasahovala proti tomu, aby tisk zveřejňoval reálné počty obětí, země na Pyrenejském poloostrově nechávala novinářům volnou ruku. Vznikl tak zkreslený dojem, že ji nemoc tvrdě zasáhla, načež si pandemie vysloužila v okolních státech svůj současný

Zkoumavé čtení: systematické zavedení dílny čtení a oborového čtení do výuky na 2. st. základních škol /na víceletá gymnázia v ČR“, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016346.

Projekt je financován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

přívlastek. Ve Španělsku se jí říká „chřipka neapolských vojáků“, podle postav z operety Píseň zapomnění, která měla v Madridu premiéru právě v době propuknutí choroby.